

CUPRINS

Lista abrevierilor	13
Cuvânt înainte	17
A. INTRODUCERE GENERALĂ ÎN STUDIUL NOULUI TESTAMENT	23
I. Istoricul Isagogiei biblice	
<i>(Pr. prof. dr. Stelian Tofană)</i>	25
Bibliografie selectivă	25
<i>Preliminarii</i>	27
I.1. Istoricul literaturii Isagogiei biblice în Biserica de Răsărit	29
I.2. Istoricul literaturii Isagogiei biblice în Biserica de Apus	32
I.2.1. În Biserica Romano-Catolică	32
I.2.2. În Biserica protestantă	37
I.2.2.1. Curentul dogmatismului ortodox	37
I.2.2.2. Curentul criticii raționaliste și a Școlii tübingiene	39
I.2.2.3. Curentul școlii neo-critice și al opoziției tübingiene	45
II. Necesitatea, disciplinele, izvoarele Studiului Noului Testament, împărțirea cărților	
<i>(Arhid. lect. dr. Olimpiu N. Benea)</i>	49
Bibliografie selectivă	49
II.1. Noțiunea de „Noul Testament”	51
II.2. Necesitatea studiului Noului Testament	54
II.3. Disciplinele Studiului Noului Testament	55
II.4. Izvoarele Studiului Noului Testament	57
II.5. Împărțirea cărților Noului Testament	58
III. Istoria procesului formării canonului Noului Testament	
<i>(Pr. prof. dr. Stelian Tofană)</i>	61
Bibliografie selectivă	61
III.1. Criteriile canonicității	64
III.2. Evoluția procesului formării Canonului Noului Testament în primele patru secole creștine	69
III.2.1. Canonul Noului Testament la Părinții Apostolici	72
III.2.2. Canonul Noului Testament în secolul al II-lea	76

III.2.3. <i>Canonul Noului Testament în secolul al III-lea</i>	84
III.2.4. <i>Canonul Noului Testament în secolul al IV-lea</i>	92
III.2.4.1. <i>În Biserica de Răsărit</i>	92
III.2.4.2. <i>În Biserica de Apus</i>	96
IV. Istoria, critica si transmiterea textului Noului Testament	
<i>(Pr. prof. dr. Stelian Tofană)</i>	101
Bibliografie selectivă	101
IV.1. Originalele Noului Testament	106
IV.1.1. <i>Forma externă a originalelor Noului Testament</i>	106
IV.1.2. <i>Materialul de scris al originalelor Noului Testament</i>	107
IV.1.3. <i>Limba originalelor Noului Testament</i>	111
IV.1.4. <i>Scrierea originalelor Noului Testament</i>	115
IV.1.5. <i>Împărțirea textului biblic și autografele Noului Testament</i>	116
IV.1.6. <i>Transcrierea cărților Noului Testament</i> <i>și cauzele coruperii textului</i>	120
IV.2. Textul cărților Noului Testament păstrat până astăzi	122
IV.2.1. <i>Manuscrisele și Codicele Noului Testament</i>	123
IV.2.2. <i>Traduceri vechi ale textului sfânt</i>	126
IV.2.2.1. <i>Traducerile siriace</i>	127
IV.2.2.2. <i>Traducerile latine</i>	131
IV.2.2.3. <i>Traducerile copte</i>	135
IV.2.3. <i>Citatele Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești</i>	137
IV.2.4. <i>Ediții critice ale Noului Testament grecesc</i>	140
IV.3. <i>Tipărituri și ediții critice românești ale Sfintei Scripturi</i>	148
B. ISTORIA EPOCII NOULUI TESTAMENT	177
Bibliografie selectivă	179
V. Lumea greco-romană în epoca Noului Testament	
<i>(Pr. prof. dr. Stelian Tofană)</i>	182
V.1. <i>Situația politică. Imperiul Romei</i>	183
V.2. <i>Filosofia. Principalele curente filosofice</i>	190
V.2.1. <i>Stoicismul</i>	192
V.2.2. <i>Epicureismul</i>	198
V.2.3. <i>Gnosticismul</i>	207
V.3. <i>Situația religioasă</i>	214
V.3.1. <i>Panteonul greco-roman</i>	216
V.3.2. <i>Religiile de mistere</i>	217
V.3.3. <i>Cultul împăratului</i>	222
VI. Iudaismul epocii Noului Testament	226
Bibliografie selectivă	226
VI.1. <i>Principalele grupări religioase</i>	229
VI.1.1. <i>Fariseii („cei aleși”, „cei separați”, „cei selecționați”)</i>	229
VI.1.2. <i>Saduceii</i>	235

VI.1.3. <i>Esenienii</i>	238
VI.1.4. <i>Cărturarii</i>	244
VI.1.5. <i>Sinedriul (ebr. Sanhedrin)</i>	247
VI.1.6. <i>Irodienii</i>	250
VI.1.7. <i>Zeloții</i>	251
VI.2. <i>Samaritenii</i>	253
VI.3. <i>Diaspora iudaică. Filon din Alexandria și importanța doctrinei sale în lumea iudaismului elenizat</i> (<i>Arhid. lect. dr. Olimpiu N. Benea</i>)	258
VI.3.1. <i>Organizarea diasporei iudaice</i>	260
VI.3.2. <i>Prozelitismul și propaganda religioasă a diasporei iudaice</i>	261
VI.3.3. <i>Iudaismul elenistic al diasporei</i>	263
VI.3.4. <i>Reacții anti-iudaice</i>	270
VI.4. <i>Situația politică a iudaismului</i> (<i>Arhid. lect. dr. Olimpiu N. Benea</i>)	271
VI.4.1. <i>Dinastia irodiană</i>	272
VI.4.1.1. <i>Irod cel Mare</i>	272
VI.4.1.2. <i>Fiii și urmașii lui Irod cel Mare</i>	278
VI.4.1.3. <i>Arhelau (sau „Irod Etnarhul”, pe monedele sale)</i>	279
VI.4.1.4. <i>Irod Antipa</i>	280
VI.4.1.5. <i>Irod Filip</i>	281
VI.4.1.6. <i>Irod Agripa I</i>	281
VI.4.1.7. <i>Irod Agripa al II-lea</i>	283
VI.4.2. <i>Procuratorii romani. Regimul procuratorial</i>	284
VI.4.3. <i>Primii și ultimii procuratori</i>	286
VI.4.4. <i>Revolta contra Romei și începutul ruinei iudaice</i>	291
VII. Preliminarii – Evanghelie și evanghelii (<i>Pr. prof. dr. Stelian Tofană</i>)	296
Bibliografie selectivă	296
VII.1. <i>Utilizarea cuvântului „evanghelie”</i>	299
VII.2. <i>Numărul și titlul Evangheliilor</i>	302
VII.3. <i>Genul literar al Evangheliilor</i>	307
VII.3.1. <i>Scrieri biografice</i>	308
VII.3.2. <i>Aretologia</i>	310
VII.3.3. <i>Leționarii</i>	311
VII.3.4. <i>Midrașul iudaic</i>	312
VII.4. <i>Etapele și motivele compunerii Evangheliilor</i>	314
VII.4.1. <i>Faza Orală</i>	314
VII.4.1.1. <i>Învățătura și faptele lui Iisus</i>	315
VII.4.1.2. <i>Evanghelia lui Iisus în Tradiția apostolică</i>	316
VII.4.2. <i>Faza Scrisă</i>	319
VII.4.2.1. <i>Evangheliile scrise și locul lor în canonul Noului Testament</i>	319
VII.5. <i>Caracteristicile Sfințelor Evanghelii</i>	322

SFINTELE EVANGHELII. ISAGOGIE ȘI TEOLOGIE	327
Evanghelia după Matei	
<i>(Pr. prof. dr. Stelian Tofană)</i>	331
Bibliografie selectivă	331
Partea I. Isagogia Evangheliei	335
I. Autorul Evangheliei	337
I.1. Titlul Evangheliei	337
I.2. Tradiția ca mărturie externă a paternității Evangheliei	338
I.2.1. <i>Ipoteza „Logiei” ca Evanghelie</i>	340
I.2.2. <i>Ipoteza „Logiei” – Colecție de cuvântări</i>	344
I.2.3. <i>Ipoteza „Logiei” – „testimonia collection”</i>	345
I.3. Datele criticii interne referitoare la autor	347
I.4. Obiecții aduse datelor Tradiției și criticii interne	352
II. „Comunitatea mateiană-iudaică” – mediul apariției Evangheliei	355
II.1. Vocabularul utilizat	355
II.2. Obiceiuri și tradiții (relatate)	356
II.3. Portretul lui Hristos	358
II.4. Controversa criticii moderne	359
III. Limba Evangheliei	362
IV. Timpul și locul compunerii Evangheliei	367
IV.1. Teza tradițională	368
IV.2. „Teza modernă”	372
V. Destinatarii evangheliei și scopul urmărit de autor	378
V.1. Originea adresanților Evangheliei	378
V.2. Caracteristicile „comunității mateiene”	380
V.3. Scopul urmărit de autorul scrierii	383
V.3.1. <i>Scopul didactic doctrinar</i>	383
V.3.2. <i>Scopul apologetic-polemic</i>	385
V.3.3. <i>Ipoteze ale criticii biblice moderne</i>	387
VI. Autenticitatea și integritatea Evangheliei	392
VI.1. Critica autenticității	392
VI.2. Critica integrității	395
Partea a II-a. Cuprinsul și teologia Evangheliei	399
Bibliografie selectivă	399
I. Planul doctrinar al cuprinsului Evangheliei	404
I.1. Schița planului doctrinar	405
I.2. Observații cu privire la plan	408
II. Analiza generală a cuprinsului Evangheliei	412
II.1. Prologul Evangheliei	412
II.1.1. <i>Genealogia lui Iisus (1, 1-17)</i>	413
II.1.2. <i>„Buna Vestire mateiană” (Mt. 1, 18-25)</i>	417
II.1.3. <i>Nașterea Domnului. Iisus adorat de păgâni și respins de iudei</i> <i>(Mt. 2, 1-23)</i>	424

II.2. Împărăția cerurilor în propovăduirea lui Iisus (Mt. 3, 1-25, 46)	432
II.2.1. <i>Promulgarea Împărăției cerurilor (3-7)</i>	432
II.2.1.1. Secțiunea narativă – Începutul activității mesianice (3, 1-4, 25)	432
II.2.1.2. Cuvântare – Predica de pe Munte (5, 1-7, 29)	442
II.2.2. <i>Vestirea Împărăției cerurilor (8-10)</i>	462
II.2.2.1. Secțiunea narativă (8-9) – Slujire și misiune în Galileea	462
II.2.2.2. Cuvântarea apostolică: Trimiterea Apostolilor la propovăduire (cap. 10)	466
II.2.3. <i>Taina Împărăției cerurilor (11-13, 52)</i>	470
II.2.3.1. Secțiune narativă (cap. 11-12)	470
II.2.3.2. Cuvântare: Împărăția lui Dumnezeu în parabole (cap. 13)	483
II.2.4. <i>Biserica – faza inițială a Împărăției cerurilor</i> (Mt. 13, 53 – 18, 35)	488
II.2.4.1. Secțiunea narativă (13, 53 – 17, 27)	488
II.2.4.2. Discurs eclesiologic: Despre viața interioară a comunității (cap. 18)	502
II.2.5. <i>Venirea apropiată a Împărăției cerurilor (19-25)</i>	505
II.2.5.1. Secțiunea narativă (19-23)	505
II.2.5.2. „Cuvântarea eshatologică”. A doua Venire a lui Iisus. Semnele venirii (Mt. 24-25)	516
II.3. Pătimirile, moartea, Învierea și arătările după Înviere (cap. 26-28)	521
II.3.1. <i>Complotul împotriva lui Iisus. Ultima Cină. Arestarea –</i> <i>Faza iudaică a procesului lui Iisus (aspectul religios),</i> <i>lepădarea lui Petru (cap. 26)</i>	521
II.3.1.1. Faza iudaică a procesului (aspectul religios)	523
II.3.1.2. Faza romană a procesului (aspectul politic) – Iisus înaintea lui Pilat, răstignirea, moartea și îngroparea Domului, paza mormântului (Mt. 27)	525
II.3.2. <i>Învierea Domnului. Arătările lui Iisus înviat.</i> <i>Porunca post-pascală și mesajul ei (Mt. 28)</i>	527
Partea a III-a. Repere ale teologiei mateiene	531
I. Hristologia Evangheliei	531
I.1. Iisus Hristos – Împărat prin Înviere	531
I.2. Iisus Hristos – împlinirea profețiilor și chemarea păgânilor	532
I.3. Iisus Hristos – Învățătorul prin excelență	534
II. Eclesiologia Evangheliei. Împărăția cerurilor și rolul Ucenicilor în răspândirea ei	536
III. Eshatologia Evangheliei	539
Evanghelia după Marcu	
(Pr. dr. Ioan Mihoc)	543
Bibliografie selectivă	543

Partea I. Isagogia Evangheliei	552
Preliminarii	552
I. Autorul Evangheliei a doua	556
I.1. Mărturia Tradiției	556
I.2. Noul Testament despre Sfântul Marcu	559
II. Limba și stilul Evangheliei	565
III. Primii destinatari: data și locul scrierii Evangheliei	568
IV. Planul Evangheliei de la Marcu	570
V. Finalul Evangheliei de la Marcu (16, 9-20)	574
VI. Scopul Evangheliei	577
VI.1. Scopul catehetic-liturgic	579
VI.2. Scopul apologetic	581
VI.3. Scopul doctrinar	582
VI.4. Scopul eclesial-pastoral	584
VI.5. Scopul editorial	585
Partea a-II-a. Cuprinsul Evangheliei	587
Preliminarii	587
I. Analiza generală a mesajului Evangheliei	589
I.1. Misiunea mesianică a lui Iisus în Galileea (1, 1 – 8, 26)	589
I.1.1. <i>Începutul activității în Galileea (1, 1 – 3, 6)</i>	589
I.1.1.1. Introducerea lui Marcu . Proclamarea lui Ioan Botezătorul (1, 1-13)	590
I.1.1.2. Chemarea primilor Ucenici și întâia prezență la Capernaum (1, 16-38)	595
I.1.1.3. Extinderea activității lui Iisus (1, 39-45)	598
I.1.1.4. Controverse la Capernaum (2, 1 – 3, 6)	600
I.1.2. <i>Apogeul activității în Galileea (3, 7 – 6, 13)</i>	602
I.1.2.1. Alegerea Celor Doisprezece (3, 7-19)	602
I.1.2.2. Prezența la Nazaret. Acuzații aduse lui Iisus (3, 20-35)	604
I.1.2.3. Învățătură în pilde și minuni (4, 1 – 5, 43)	607
I.1.2.4. Respingerea lui Iisus în Nazaret și trimiterea Celor Doisprezece în misiune (6, 1-13)	616
I.1.3. <i>Sfârșitul activității în Galileea (6, 14 – 7, 23)</i>	617
I.1.3.1. Prima înmulțire a pâinilor și urmările acesteia (6, 30-56)	619
I.1.3.2. O controversă asupra purității ritualului (7, 1-23)	621
I.1.4. <i>Călătorii în afara Galileii (7, 24 – 8, 26)</i>	623
I.1.4.1. Prezența lui Iisus în părțile Tirului și ale Sidonului (7, 24-37)	623
I.1.4.2. A doua înmulțire a pâinilor. Semn și taina pâinii (8, 1-21)	626
I.1.4.3. Vindecarea unui orb în Betsaida (8, 22-26)	626

I.2. Pătimirile, moartea și Învierea (8, 27 – 16, 8)	628
I.2.1. <i>Cezareea lui Filip. Călătoria spre Ierusalim</i> (8, 27 – 10, 52)	629
I.2.1.1. Mărturisirea lui Petru, prima vestire a Pătimirilor și Schimbarea la Față (8, 27 – 10, 52)	629
I.2.1.2. Schimbarea la Față (9, 2-13)	632
I.2.1.3. Vindecarea unui lunatic (demonizat) (9, 14-29)	636
I.2.1.4. Călătoria prin Galileea. A doua vestire a Pătimirilor (9, 30- 50)	638
I.2.1.5. Călătoria prin Perea și Iudeea (10, 1-31)	640
I.2.1.6. Ultima etapă a călătoriei spre Ierusalim (10, 32- 52).....	642
I.2.2. <i>Activitatea Domnului în Ierusalim (cap. 11-13)</i>	646
I.2.2.1. Intrarea în Ierusalim. Evenimente premergătoare Pătimirilor (11, 1-27)	646
I.2.2.2. Învățăături ale lui Iisus la Ierusalim înainte de Pătimirea Sa (12, 1-44)	649
I.2.2.3. Cuvântarea eshatologică – „mica apocalipsă” (cap. 13)	653
I.2.3. <i>Pătimirile, moartea și Învierea</i> (14, 1 – 16, 8)	656
I.2.3.1. Evenimente până la arestare (14, 1-52)	656
I.2.3.2. Procesul lui Iisus – faza iudaică: condamnarea de către Sanhedrin. Lepădarea lui Petru (14, 53 – 15, 1)	661
I.2.3.3. Procesul lui Iisus - faza romană. Sentința lui Pilat (15, 2-20a)	662
I.2.3.4. Răstignirea, moartea și îngroparea (15, 20b-47)	663
I.2.3.5. Învierea lui Iisus și mormântul gol. Arătările după Înviere (cap. 16)	669
Partea a III-a. Repere ale teologiei marcane	675
I. Hristologia Evangheliei	675
I.1. Iisus-Kyrios	676
I.2. Fiul lui Dumnezeu	676
I.3. Fiul Omului	680
I.4. Taina mesianică	690
II. Stăpânirea lui Dumnezeu	696
III. Intercalări interpretative	697
IV. Ucenicia	698
<i>Concluzii – sinteză</i>	699

LISTA ABREVIERILOR

AB	Abingdon Bible Commentary
Ab ThANT	Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments
AJTh	American Journal of Theology
Anc B	Anchor Bible
ATR	Anglican Theological Review
BC	Black's New Testament Commentary
BOR	Biserica Ortodoxă Română
Bib Zeit	Biblische Zeitschrift
BJRL	Bulletin of the John Rylands Library
BTB	Biblical Theology Bulletin
BZ	Biblische Zeitschrift
BZNW	Beihefte zur Zeitschrift für the neutestamentliche Wissenschaft
CBC	Cambridge Bible Commentary
CBQ	Catholic Biblical Quarterly
CNT	Commentaire du Nouveau Testament
CQR	Church Quarterly Review
GB	Glasul Bisericii
ÉB	Études Bibliques
EDNT	Exegetical Dictionary of the New Testament
EKK	Evanghelistisch – Katholischer Kommentar zum Neuen Testament
Enc. Bib.	Encyclopedia Biblica
EQ	Evangelical Quarterly
EphTLov	Ephemerides Theologicae Lovanienses
ERT	Evangelical Review of Theology

LISTA ABREVIERILOR

Ev Th	Evanghelische Theologie
EvQ	Evangelical Quarterly
Exp. Bib.	Expositor's Bible
Exp. Tim.	Expository Times
FRLANT	Forschung zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments
GNC	Good News Commentary
GP	Gospel Perspectives
HJP	History of the Jewish People
HNT	Handbuch zum Neuen Testament
HTKNT	Herder's theologischer Kommentar zum Neuen Testament
HTR	Harvard Theological Review
HTS	Harvard Theological Studies
IB	Interpreter's Bible
ICC	International Critical Commentary
ILNT	Introduction to the Literature of the New Testament
JBL	Journal of Biblical Literature
JBR	Journal of Bible and Religion
JETS	Journal of the Evangelical Theological Society
JSNT	Journal of the Study of the New Testament
JSNTSup	Journal for the Study of the New Testament. Supplement Series
JTS	Journal of Theological Studies
KEK	Kritisch-exegetischer Kommentar
LNT	Literature of the New Testament
LXX	Septuagint
MA	Mitropolia Ardealului
MO	Mitropolia Olteniei
NBD	New Bible Dictionary
NIBC	New International Bible Commentary
NICNT	New International Commentary on the New Testament
Nov. Test.	Novum Testamentum (Journal)
NTD	Das Neue Testament Deutsch
NTS	New Testament Studies
Ort.	Ortodoxia

LISTA ABREVIERILOR

PG	Patrologia Graeca, J.-P. Migne (ed.), 162 vols.
PL	Patrologia Latina, J.-P. Migne (ed.), 217 vols.
PSB	Părinți și Scriitori Bisericești
RB	Revue Biblique
Restor Quart	Restoration Quarterly
Rev Qum	Revue Qumran
RHPR	Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses
RNT	Regensburger Neues Testament
RSB	Religious Studies Bulletin
RThPh	Revue de Theologie et Philosophie
SC	Sources Chretiennes
StEv	Studia Evangelica
Ssup	Semeia Supplement
ST	Studii Teologice
StTh	Studia Theologica
Theol Stud	Theological Studies
ThQ	Theologische Quarterlychrift
ThLZ	Theologische Literaturzeitung
ThZ	Theologische Zeitschrift
TR	Theologische Rundschau
TSK	Theologische Studien und Kritiken
TU	Texte und Untersuchungen
TynB	Tyndale Bulletin
WBC	Word Biblical Commentary
WC	Westminster Commentary
WUNT	Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament
ZkT	Zeitschrift für katholische Theologie
ZNW	Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft
ZTK	Zeitschrift für Theologie und Kirche